

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ю.О. МЄЛКОВ, В.В. ЗІНЧЕНКО, Ю.М. ВІТРЕНКО, В.О. ВОРОНА

**ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АППАРАТ
ІЗ ПРОБЛЕМИ СИНЕРГІЇ СОЦІАЛЬНИХ І ІНСТИТУЦІЙНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ ВИЩОЇ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ЕКОНОМІКИ
СЛОВНИК: ПРЕПРИНТ**

КИЇВ 2026

**ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ ІЗ ПРОБЛЕМИ СИНЕРГІЇ
СОЦІАЛЬНИХ І ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ВИЩОЇ ОСВІТИ, НАУКИ
ТА ЕКОНОМІКИ**

Зміст

Вступ.....	4
Винаходження вищої освіти заново	5
Випереджувальна освіта	6
Вища освіта як складник людського капіталу	7
Глобалізація науково-освітньої діяльності.....	9
Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти	11
Глобально-стадіальна модель прогресу	12
Голістична освіта.....	14
Гуманізм	15
Деглобалізація	16
Екологічний університет	17
Економічна діяльність у сфері вищої освіти	18
Етика ШІ у сфері вищої освіти	19
Заклад вищої освіти як суб'єкт економічної діяльності.....	21
Індустрія 4.0	22
Інтеграція штучного інтелекту у сферу освіти.....	23
Інфраструктура закладу вищої освіти	25
Кваліфікація вищої освіти	26
Керування цифровими даними	27
Людиномірність.....	28
Людський капітал	29
Маркетинг у вищій освіті	31
Матриця кваліфікацій вищої освіти	32
Моделі університету	33
Навчання впродовж життя	34
Освітня діяльність у сфері вищої освіти.....	35
Послуга у сфері вищої освіти.....	36
Прогностичний аналіз.....	37
Результати навчання	39
Ринок послуг у сфері вищої освіти.....	40

Соціальна відповідальність системи вищої освіти	41
Соціально-емоційний інтелект	42
Стійкий розвиток суспільства.....	43
Студентоцентроване навчання.....	45
Трансформація вищої освіти за доби Індустрії 4.0.....	46
Фінансування сфери вищої освіти.....	47
Фондування у сфері вищої освіти.....	48
Функціональний розрив.....	49
Цифрова трансформація	50
Цифровий суверенітет	52
Ціна покупця (замовника) послуг у сфері вищої освіти	53

Вступ

Актуальність дослідження, присвяченого темі трансформації сучасної вищої освіти у синергії з наявними тенденціями розвитку науки та економіки, зумовлена передусім тими радикальними змінами, які зазнає сьогодні людське суспільство в цілому та український соціум зокрема. Поєднання наслідків пандемії COVID-19, загроз антропогенного глобального потепління й особливо ескалації соціальної та міжнародної напруженості, що у вітчизняних умовах має з 2022 року свій безпосередній прояв у стані повномасштабної війни, змушує ставити питання про перетворення як методів, так і змісту освіти, зокрема освіти вищої – заради забезпечення стійкого майбутнього людства та формування особистостей, здатних жити та діяти у світі постійних трансформацій, який характеризується принциповою невизначеністю та непередбачуваністю.

Одним із перших кроків реалізації такої трансформації виступає впорядкування та уточнення понять і термінів, які пов'язані з відповідними сферами та які використовуються як у нормативних документах, так і в науковому та суспільному дискурсі, в тому числі для позначення завдань, цілей, форм і напрямів розвитку вищої освіти відповідно до реалій та вимог XXI ст.

Запропонований словник має на меті систематизувати поняттєво-термінологічний апарат, що використовується сьогодні у дослідженнях та практиці соціальних та інституційних трансформацій у вищій освіті. Під час підготовки визначень автори спирались на дослідження та аналітичні документи ЮНЕСКО, ООН, Світового банку, міжнародні нормативні документи, вітчизняну нормативно-правову базу та сучасні наукові розвідки.

Систематизація, уточнення та прояснення поняттєво-термінологічного апарату у трансформації сучасної вищої освіти у синергії з наявними тенденціями розвитку науки та економіки здатне сприяти інтенсифікації як подальших між- і трансдисциплінарних наукових досліджень з зазначеної тематики, так і розробці та впровадженню відповідних політик і практичних рішень, в тому числі для інтеграції української системи вищої освіти до світового та європейського освітнього просторів.

Видання адресовано представникам університетської спільноти, всім науково-педагогічним і науковим працівникам закладів вищої освіти, академічних організацій та установ, фахівцям фінансуючих структур, громадськості, а також усім, хто цікавиться питаннями розвитку вищої освіти в Україні.

Винаходження вищої освіти заново (*Reinventing higher education*) – програма радикальної трансформації вищої освіти на найближчі роки, висунута на Третій всесвітній конференції з вищої освіти ЮНЕСКО у 2022 р. як відповідь на виклики сьогодення, включаючи наслідки пандемії COVID-19. Вища освіта постає в цій перспективі як право, яке можна реалізувати протягом усього життєвого циклу; класична дисциплінарна спеціалізація виявляється недостатньою для розв’язання проблем сьогодення, а тому потребує зміни на трансдисциплінарні підходи, що уможливають здатність мислити та працювати з урахуванням різних перспектив. Місією закладів вищої освіти постає виховування всебічно розвинених фахівців, які також є повноцінними громадянами, здатними співпрацювати у вирішенні складних питань. В якості основних принципів нової парадигми освіти визначаються інклюзивність, рівність та плюралізм; академічна свобода та участь усіх зацікавлених сторін; критичне мислення та креативність; доброчесність та етика; відданість принципам сталого розвитку та соціальної відповідальності; а також досягнення досконалості шляхом співпраці, а не конкуренції.

Див. також: *Трансформація вищої освіти за доби Індустрії 4.0*

Список використаних джерел:

1. UNESCO (2022). Beyond Limits. New Ways to Reinvent Higher Education. Working document for the World Higher Education Conference, 18–20 May 2022. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000389912>

2. Міністерство освіти та науки України (2022). Програма великої трансформації. Освіта 4.0: Український світанок. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyy.svitanok.pdf>

3. Мелков Ю. О. (ред.) (2024). Розвиток університетів: теоретичні та методичні засади забезпечення синергії соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки / Ю. Мелков А. Гаврилюк, В. Зінченко, Ю. Вітренко, В. Ворона. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. 102 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-45-8-2024>

Мелков Ю. О.

Випереджувальна освіта (*Proactive / Anticipatory Education*) – парадигма та концепція освіти, що заснована на перспективному педагогічному підході та орієнтована на підготовку випускників до майбутніх викликів, змін та невизначеності. У ситуації непередбачуваності та якісної складності світу освіта має готувати людей, здатних жити та працювати за таких соціальних та економічних умов, які на поточний момент іще не сформувалися, а це актуалізує формування насамперед універсальних людських якостей на протигагу та на доповнення простій передачі наявних знань та формуванню задалегідь визначених умінь і навичок. Випереджувальна освіта потребує переходу від пасивного засвоєння навчального матеріалу до активного, системного, критичного й самостійного мислення та до довгострокового розвитку навичок. Намагаючись передбачити та підготувати можливі майбутні професійні та суспільні потреби, випереджальна вища освіта орієнтована на розвиток творчих здібностей особистості, на формування у студентів стійкості та здатності до постійного самонавчання та створення нового знання впродовж всього життя.

Див. також: *Винаходження вищої освіти заново, Соціально-емоційний інтелект*

Список використаних джерел:

1. Barnett R. (2000). *Realizing University in an Age of Supercomplexity*. Buckingham: Open University Press.

2. Fusco P. (2025). *Future Literacy and Cultural Heritage Education: Integrating Anticipatory Competencies for Adaptive Cultural Sustainability*. *Encyclopedia*. Iss. 5(4), Article 178. DOI: <https://doi.org/10.3390/encyclopedia5040178>

3. Мелков Ю. О. (2024). Гуманістичні та ціннісні засади розвитку університетів у контексті післявоєнного відновлення: синергія трансформації вищої освіти, науки та суспільства (теоретико-методологічні засади й аналіз провідного досвіду). *Розвиток університетів: теоретичні та методичні засади забезпечення синергії соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки* / Ю. Мелков А. Гаврилюк, В. Зінченко, Ю. Вітренко, В. Ворона; ред. Ю. Мелков. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. С.8 –32. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-45-8-2024>

Мелков Ю. О.

Вища освіта як складник людського капіталу (*Higher education as a component of human capital*) – це акумульована в результаті навчання сукупність систематизованих знань, загальноцільових і спеціальних навичок, а також світоглядних та етичних цінностей, що відповідають 5–8 рівням міжнародних і національних кваліфікаційних стандартів і охоплюють усі типи освітніх програм післясередньої освіти, інституційно визнаних у межах національних систем та узгоджених із міжнародними класифікаторами й рамками кваліфікацій (зокрема ISCED 2011, ISCED-F, EQF-LLL, QF-EHEA та НРК).

У сучасній економічній парадигмі вища освіта розглядається не просто як процес отримання диплома, а як капіталоутворювальний фактор. Вона забезпечує високу додану вартість інтелектуального активу особистості, трансформуючи потенційні здібності у реальну економічну силу. Вища освіта еволюціонує від репродуктивної моделі трансляції знань до стратегічного інструменту формування адаптивного людського капіталу. Це передбачає перехід від вузькоспеціалізованої підготовки до розвитку метанавичок, таких як критичне мислення, когнітивна гнучкість та здатність до навчання впродовж життя (*lifelong learning*).

Таким чином, вища освіта є фундаментом «інтелектуального суверенітету» держави. Вона забезпечує капіталізацію знань, перетворюючи їх на специфічний актив, що здатен генерувати дохід на індивідуальному рівні та стимулювати зростання ВВП на національному рівні. Інвестиції у цей складник людського капіталу характеризуються найвищим рівнем соціальної та економічної віддачі в довгостроковій перспективі.

Див. також: *Людський капітал, Навчання впродовж життя*

Список використаних джерел:

1. Ворона В. О. (2024). Теоретично-методичні засади та аналіз провідного досвіду щодо формування вимог до знань, умінь і навичок випускників закладів вищої освіти для повоєнного відновлення України. *Розвиток університетів: теоретичні та методичні засади забезпечення синергії соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки* : монографія; ред. Ю. Мелкова. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. С. 86–101. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-45-8-2024>.

2. Закон України «Про вищу освіту». 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

3. Національна рамка кваліфікацій України. URL: https://enic.in.ua/attachments/article/270/NQFU_e42d069b-d8df-450a-836e-eff874015a9.pdf

4. Національний освітній глосарій: вища освіта (2024) / За ред. В.Г. Кременя, В.Є. Бахрушина, Ю.М. Рашкевича. 114 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-41-0>

5. Council Recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615(01)&from=EN)

6. Framework for Qualifications of the European Higher Education Area (QF-EHEA). URL: <https://www.scribd.com/document/166002180/050218-QF-EHEA>
7. Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education (2019). UNESCO. 98 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373602/PDF/373602eng.pdf.multi.page=3>
8. International Standard Classification of Education: Fields of Education and Training 2013 (ISCED-F). URL: <https://esco.ec.europa.eu/en/about-esco/escopedia/escopedia/international-standard-classification-education-fields-education-and>
9. International Standard Classification of Education. ISCED 2011. UNESCO. URL: <https://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>

Ворона В. О.

Глобалізація науково-освітньої діяльності (*Globalization of scientific and educational activities*) – швидкому поступові глобалізації освіти і науки (через процеси інтернаціоналізації) сприяє бурхливий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій та опанування світом ідеї мережевого способу організації суспільної діяльності. Цей спосіб став безальтернативним для інформаційного середовища, фінансової, торгової, телекомунікаційної, транспортної та інших систем взаємодії між людьми. Він є головним двигуном майбутнього розвитку – економічного, наукового, культурного і соціального.

ЮНЕСКО розуміє освіту як всеосяжні і необхідна для розвитку демократії і прав людини, а також зміцнення глобального громадянства та стійкого розвитку. Для реалізації освітньої мети ЮНЕСКО розробила Всесвітню програму дій «Освіта для стійкого розвитку», яка була прийнята ООН на її Генеральній Асамблеї в окремій резолюції. Ціль глобальної стійкості SDG 4 також є поточною цілісною програмою ЮНЕСКО щодо освіти. Держави-члени прийняли її як конкретну основу для реалізації глобальної мети щодо освіти. «Agenda 2030» формує практичне завдання для уряду, щоб саме він через трансформації системи освіти («освіта для стійкого розвитку»), забезпечивши максимальні умови, щоб усі люди могли брати участь (через набуття якісних знань та навиків через освіту) у суспільно-державному та економіко-політичному розвитку. Що в кінцевому рахунку допоможе досягти успіху саме у співпраці на всіх рівнях – як у освіті і науці, так й у цілому, в суспільстві.

Безперервність освіти у процесах інтернаціоналізації, її інтенсивність можуть бути забезпечені лише за двох умов принципового характеру.

1. Перша: використання новітніх, доступних і технічно забезпечених високих технологій навчання, опанування знань.

2. Друга: досконале володіння людиною методологією самостійної науково-дослідної діяльності. Створена структура має надавати однакові умови для рівноправного вибору науково-освітніх дій, виключаючи примус і панування.

Стратегія інтернаціоналізації розвитку вищої освіти і підготовки науково-дослідних кадрів є однією з ключових у галузі соціального управління і філософії суспільного розвитку, оскільки від того, що саме ми розуміємо під наукою або яка з парадигм освіти є домінантною на певному історичному етапі, значною мірою залежить спосіб організації і функціонування спільноти в сучасному і майбутньому.

Виходячи з того, що явища інтеграції та інтернаціоналізації у контексті глобалізації швидко наростають, а їхні властивості визначаються законами, які диктує панівна тенденція глобального розвитку, ці явища набувають особливого значення в першу чергу для малих країн і тих, що стали на шлях інтенсивного розвитку чи пошуку моделі економіко-суспільної інтенсифікації та інституційних трансформацій для стійкого розвитку суспільства в контексті інтернаціоналізації вищої освіти і науки, в тому числі й для України.

За цих умов людям потрібні нові знання і навички, щоб уміло використовувати нові ідеї та нові технології та ефективно працювати з ними.

Список використаних джерел:

1. Leading Education 2030. The 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <http://en.unesco.org/education2030-sdg4>
2. Learning Framework 2030 OECD. URL: <http://www.oecd.org/education/2030/learning-framework-2030.htm>
3. Young, M. et al. (2016). Preliminary reflections and research on Knowledge, Skills, Attitudes and Values necessary for 2030. URL: <https://www.oecd.org/education/2030-project/about/documents/PRELIMINARY-REFLECTIONS-AND-RESEARCH-ON-KNOWLEDGE-SKILLS-ATTITUDES-AND-VALUES-NECESSARY-FOR-2030.pdf>
4. Зінченко В.В. (2015). Моделі філософії освіти в інтернаціональних формах менеджменту освіти. Специфіка континентальної європейської освітньо-наукової системи. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. №2 (17). С. 153–181.
5. Зінченко В. В., Алькема В.Г., Бурова О.Б., Сотніченко О.А., Петухова О.М., Штанько Л.О. (2018). Міжнародна та зовнішньоекономічна діяльність / Ред. Зінченко В. В. Львів: «Магнолія 2006». 466 с.
6. Зінченко В. В. (2011). Соціальна філософія менеджменту і освіти в інституційному вимірі глобального розвитку (інтегративна концептологія). К.: ЛЮКСАР. 664 с.

Зінченко В. В.

Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти (*Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education*) – прийнятий на 40-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО у листопаді 2019 р. перший освітній договір ООН у сфері вищої освіти, в якому встановлені універсальні принципи визнання навчальних курсів, документів про освіту перед початком здобуття вищої освіти і її кваліфікацій з метою поліпшення доступу до закладів вищої освіти у всьому світі та мобільності між ними. Глобальна конвенція встановлює права фізичних осіб на справедливу і прозору оцінку їх закордонних кваліфікацій без будь-яких дискримінацій; у документі викладено поетапний, практичний підхід до визнання закордонних кваліфікацій.

Список використаних джерел:

1. UNESCO (2019). Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education. 98 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373602/PDF/373602eng.pdf.multi.page>
≡3

Вітренко Ю. М.

Глобально-стадіальна модель прогресу (*Global-stage model of progress*) – глобально-стадіальне розуміння суспільного розвитку та інституційних трансформацій для стійкого розвитку суспільства в контексті інтернаціоналізації вищої освіти і науки з необхідністю припускає дослідження взаємодії між окремими конкретними суспільствами, державами, їхніми освітньо-науковими моделями, системами – як 1) глобальної системи, 2) складової міжнародної інтеграції, 3) процесів інтернаціоналізації.

Це підхід до схеми розвитку і зміни суспільно-економічних систем та освітньо-наукових інституцій як до відтворення внутрішньої необхідності розвитку не кожної інституційної системи, узяті окремо, але тільки як сукупності усіх тих, що існували у минулому і що існують зараз соціоісторичних систем разом узятих, тобто глобального суспільства в цілому.

Методологічним підґрунтям, яке враховує інтегративність глобальної парадигми освітньо-наукової інституалізації є, зокрема, концепції світ-системного аналізу, макросоціального підходу, концепції залежності (залежного розвитку) і постімперіалізму, теорій субсидіарності, комунітаризму, концепцій суспільної деліберативності і лібертаризму в контексті формування глобально-стадіального розуміння суспільного розвитку (у тому числі – світових та національних систем освіти і науки).

Тобто стійкий розвиток суспільства в контексті інтернаціоналізації вищої освіти і науки, глобального розвитку і трансформацій процесу інституалізації світової глобальної системи – це цілісна і багаторівнева сфери взаємодії економік, суспільств, держав, соціальних інститутів, культур, народів, націй, світоглядів, що обов'язково впливає як на національні моделі освіти і науки, так і на зміну глобальної освітньо-наукової парадигми. Науковою моделлю постає глобально-стадіальне розумінням суспільного розвитку.

Див. також: Глобалізація науково-освітньої діяльності

Список використаних джерел:

1. Bello W. (2012). Economic Crisis Shakes Old Paradigms. As our global economic and ecological crises converge, neither neoliberalism nor Keynesianism can cure what ails us. *Foreign Policy in Focus*. URL: http://fpif.org/economic_crisis_shakes_old_paradigms/

2. Botin, L., de Boer, B., Børsen T. (2020). Technology In Between the Individual and the Political: Postphenomenology and Critical Constructivism. *Techné: Research in Philosophy and Technology*. Iss. 24(1-2). P. 1–14.

3. Kurz R. (2018). *Der Kollaps der Modernisierung*. Frankfurt am Main: Eichborn. 288 p.

4. Zinchenko V. (2023). Die Aussichten für die Modernisierung der institutionellen Integration der Ukraine im Kontext der globalen sozioökonomischen Transformation und Fragen der nationalen Sicherheit. *Wissenschaft für den modernen Menschen: Wirtschaft, Management, Pädagogik, Psychologie. Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft»*. Buch 16. Teil 4. Karlsruhe: ScientificWorld-NetAkhatAV. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-16-04-023>

5. Zinchenko V. (2018) Humanistic Values and Enlightenment Strategies of Global Society in the Potential of the Sustainable Development of Democracy.

American Research Journal of Humanities and Social Sciences, vol. 4, no. 1. P. 1–13.
DOI: <https://doi.org/10.21694/2378-7031.18016>

6. Зінченко В. В. (2026). Глобалізація і глобалістика. 2-ге видання. Львів : «Новий Світ-2000». 428 с.

Зінченко В. В.

Голістична освіта (*Holistic Education*) – підхід до навчання, який орієнтує на охоплення освітою всієї людини як цілісної особистості – не лише в когнітивному, але й в емоційному, соціальному та фізичному аспектах. До освітньої діяльності при цьому активно залучаються також і родина, громада та суспільство в цілому для створення сприятливого середовища для навчання протягом усього життя та особистісного зростання. Концепція голістичної освіти сформувалася у 1980-х роках як прояв деколонізації та девестернізації освіти, відсилаючи до традицій Східної Африки та Південно-Східної Азії та до ідеї єдності тіла, розуму та духу людини у контексті взаємопов’язаного світу. У ХХІ ст. голістична освіта набула нового екологічного виміру, а також поширилася з рівня передусім початкової та середньої школи до вищої: зокрема, партисипативна модель голістичної вищої освіти робить акцент на почуттях, на суб’єктивному досвіді особистості та на взаєминах між учасниками освітньої діяльності, кожний з яких є водночас і вчителем, і учнем, а також на творчому самовираженні як засобі діалогу між такими учасниками.

Див. також: *Гуманізм, Соціально-емоційний інтелект*

Список використаних джерел:

1. Miseliunaite B., Kliziene I., Cibulskas G. (2022). Can Holistic Education Solve the World’s Problems: A Systematic Literature Review. *Sustainability*, Iss. 14, Art. 9737. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14159737>

2. Miller J. P., Nigh K., Binder M. (Eds.). (2018). *International Handbook of Holistic Education*. N.Y.: Routledge, 378 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315112398>

2. Rabinovitch L. D. (2019). International trend towards holistic (integrated & competency-based) curricula / UNESCO International Bureau of Education. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370469>

Мелков Ю. О.

Гуманізм (*Humanism*) – світоглядний підхід і принцип життєдіяльності, відповідно до якого людина в цілому визнається найвищою цінністю та практично затверджуються в якості такої, а кожна людська особистість наділяється правом і обов’язком самостійно визначати сенс і форми власної життєдіяльності. Історично ідея гуманізму з’являється за доби Відродження як опозиція теїстичним поглядам на природу людини: ця ідея проголошувала моральну автономію людини, її свободу волі – і водночас орієнтувала на розгляд кожної особи як повномірної людини на противагу сприйняттю її як виключно представника тієї чи іншої соціальної верстви. Сьогодні гуманізм постає як настанова на розуміння кожної людини як самоцінної особистості, здатної до найвищого розвитку всіх своїх людських сил і якостей – незалежно від національності, професії, раси, полу тощо. В контексті вищої освіти принцип гуманізму обертається як ціннісно-смысловим ядром функціонування сучасного університету, так і підґрунтям для настанови надання вищої освіти кожній людині без винятку, аж до настанови на всезагальну вищу освіту.

Див. також: *Людиномірність освіти*

Список використаних джерел:

1. IHEU (International Humanist and Ethical Union) (2009). IHEU Bylaws. URL: <https://web.archive.org/web/20130117101233/http://iheu.org/bylaws>

2. Мелков Ю. О. (2024). Гуманістичні та ціннісні засади розвитку університетів у контексті післявоєнного відновлення: синергія трансформації вищої освіти, науки та суспільства (теоретико-методологічні засади й аналіз провідного досвіду). *Розвиток університетів: теоретичні та методичні засади забезпечення синергії соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки* / Ю. Мелков А. Гаврилюк, В. Зінченко, Ю. Вітренко, В. Ворона; ред. Ю. Мелков. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. С.8 –32. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-45-8-2024>

Мелков Ю. О.

Деглобалізація (*Deglobalization*) – нова альтернативна стратегія світового суспільного та економіко-політичного розвитку, мета якої – вихід за вузькі рамки концепції економічної ефективності в якій головною мотивацією є зниження собівартості (незалежно від соціальних і екологічних наслідків). Представники концепції, констатуючи загальну кризу неоліберальної глобалізації, вважають, що деглобалізація підсилює соціальну солідарність, підпорядкувавши ринкові процеси ідеалам рівності, справедливості та колективізму, завдяки розширенню сфери демократичного управління. Виклик полягає у необхідності реформи глобалізації.

Система деглобалізації, спочатку розроблена для країн, що розвиваються, може бути важливою і для провідних держав світу. У світових і регіональних масштабах є можливим визначити кілька ключових напрямів альтернативної системи, створюваною деглобалізацією: виробництво для внутрішнього ринку повинне знову стати головною складовою економічного життя; принцип делегування повноважень на нижчий рівень виконавчої влади повинен бути утверджений в економічному житті завдяки організації виробництва товарів на рівні місцевих громад, а також на загальнонаціональному рівні; торгова політика повинна бути спрямована на захист місцевої економіки від руйнування унаслідок конкурентного тиску продукції транснаціональних корпорацій; промислова політика, включаючи субсидії, тарифи та торгівлю, повинна використовуватися для пожвавлення, посилення промислового виробництва; заходи, спрямовані на скорочення розриву між доходами та перерозподіл землі призведуть до створення живого внутрішнього ринку, який стане якорем, що утримує економіку, і допоможе появі місцевих фінансових ресурсів, необхідних для інвестицій; зусилля слід зосередити на підвищенні якості життя, на збільшенні соціальної рівності, що у свою чергу допоможе мінімізувати шкоду довкіллю; потрібно покінчити з практикою, коли стратегічні економічні рішення ухвалюються виключно технократами або віддаються на сваволю ринкової стихії.

Див. також: Глобалізація науково-освітньої діяльності

Список використаних джерел:

1. Chase-Dunn C., Álvarez A., Liao Y. (2023). Waves of Structural Deglobalization: A World-Systems Perspective. *Social Sciences*. Iss. 12 (5), Art. 301. DOI: <https://doi.org/10.3390/socsci12050301>
2. Goldberg P.; Reed T. (2023). Is the Global Economy Deglobalizing? And if so, why? And what is next? (Report). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w31115>
3. Paul T.V. (2023). The Specter of Deglobalization. *Current History*. Iss. 122 (840). P. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.1525/curh.2023.122.840.3>
4. James, Harold (2018). Deglobalization: The Rise of Disembedded Unilateralism. *Annual Review of Financial Economics*. Iss. 10. P. 219–237. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-financial-110217-022625>

Зінченко В. В.

Екологічний університет (*Ecological University*) – одна з можливих моделей і концепцій розвитку університету за доби сьогодення в контексті трансформації вищої освіти відповідно до глобальних викликів людству. Розвиваючись у напрямі відкритості, університет стає відкритим для світу в цілому, а його місія починає сприйматися як активне піклування про весь Універсум, а не тільки про себе чи про свою локальну громаду. Екологічний університет постає як складна установа, взаємопов’язана з багатьма аспектами світу, включаючи такі екосистеми, як знання, соціальні інститути, люди, економіка, навчання, культура та природне середовище, за добробут яких він постає відповідальним в етичному плані. В якості особливого продукту діяльності екологічного університету виступає передусім екологічна культура, заснована на визнанні природи та світу загалом як самоцінності, а також на наявності широкого культурного кругозору випускника та на його вмінні враховувати довгострокові перспективи та наслідки своєї діяльності.

Див. також: *Моделі університету, Трансформація вищої освіти за доби Індустрії 4.0*

Список використаних джерел:

1. Barnett R. (2018). *The Ecological University: A Feasible Utopia*. L., N.Y.: Routledge, 228 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315194899>
2. Мелков Ю. О. (ред.) (2025). *Моделі університету в ситуації соціальних і інституційних трансформацій науки, економіки та суспільства в цілому* : Навч. посібник / Ю. Мелков А. Гаврилюк, В. Зінченко, Ю. Вітренко, В. Ворона. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. 49 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-58-8-2025>

Мелков Ю. О.

Економічна діяльність у сфері вищої освіти (*Economic Activity in the Field of Higher Education*) – виробництво і надання закладами вищої освіти послуг у сфері вищої освіти як основного виду економічної діяльності та здійснення другорядних і допоміжних видів економічної діяльності відповідно до визначень офіційних міжнародних і національних статистичних класифікацій.

Економічна діяльність у цій сфері також охоплює міжнародну співпрацю, експорт освітніх послуг та участь у грантових програмах, що сприяє інтеграції вітчизняних закладів у глобальний науково-освітній простір. У контексті післявоєнного відновлення України така діяльність набуває особливого значення, оскільки вона спрямована на подолання кваліфікаційних розривів та забезпечення роботодавців кадрами, здатними до швидкої адаптації в динамічному технологічному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Вітренко Ю. М. (ред.) (2017). Економічні відносини у системі вищої освіти: модернізація в умовах інноваційної економіки: монографія / Ю. Вітренко, В. Ворона, Д. Кірієнко, В. Ковтунець, С. Мельник, О. Мусієнко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України. 187 с. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/mon_Ek_vidnosyny_VO-Ukrainy_Modernizac_IVO-2017-179p_avtors-kolektiv.pdf
2. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010. Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
3. International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC), Rev.4. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_4rev4e.pdf
<https://ilostat.ilo.org/methods/concepts-and-definitions/classification-economic-activities/>
4. Classification of Economic Activities. (NACE. Rev.2). URL: <https://www.cso.ie/en/methods/classifications/csodatastandardsandclassifications/cso-statisticalclassifications/nace-classificationofeconomicactivities/>

Вітренко Ю. М.

Етика ШІ у сфері вищої освіти (*Ethics of AI in the field of higher education*) – Етика взаємодії людини з сервісами та послугами на основі ШІ, як будь-яка справжня філософська рефлексія, нерідко робить це постфактум, осмислюючи ретроспективно буття людини стосовно того, що вже відбулося, а саме, виникнення повної залежності людських істот від комп'ютерної техніки та smart-технологій. Такий крок, безсумнівно, сприятиме успішній взаємодії неспеціалістів у комп'ютерній техніці зі штучним цифровим середовищем з метою ефективного використання ШІ для підвищення загальної якісної освіти як мети стійкого розвитку.

Етичні питання, пов'язані з використанням інноваційних платформ, відомі давно – це дотримання доброчесної поведінки та академічної доброчесності, щоби запобігти списуванню, сприяти самостійному виконанню завдань тощо. Власне, ринок може запропонувати низку адаптованих до освітніх потреб сервісів з ШІ, які запобігають недоброчесній поведінці під час тесту чи екзамену.

Якщо проблеми академічної доброчесності лежать на поверхні, то філософські проблеми приховані від побіжної оцінки. Постановка питання про етичний вимір використання ШІ має щонайменше дві сторони: етична виправданість звертання людини до ШІ – та можливість атрибуції ШІ етичних характеристик, тобто припустимість етично оцінювати дії ШІ. Варто почати з другого питання, оскільки відповідь на нього прояснює значною мірою і відповідь на перше.

Етично оцінювати дії ШІ слід у двох вимірах: по-перше, якою мірою він представляє етику того, хто його запрограмував, і, по-друге, якою мірою ШІ може приймати рішення, які потребують його власної «волі», тобто селекції можливих дій за принципом технічно обрхованої імовірності (наприклад, векторного представлення слів) або на основі машинного навчання (як аналогу людського досвіду). У першому випадку мова йде про «слабкий» ШІ, тобто ШІ лише як інструмент, а у другому – про «сильний» ШІ, тобто такий, який може становити собою модель поведінки, яку можна умовно ототожнювати з людиною. Сучасні університети становлять собою фронтір розвитку сучасних суспільств: в університетах не лише відбуваються сучасні наукові дослідження найбільш гострих суспільних проблем, але й формуються цінності та ідеали кращих представників наступних поколінь. Якою мірою ШІ може вплинути на навчання в університетах, залежить не лише від розвитку ШІ, але й від того, як професори та студенти використовуватимуть нові можливості, що запропонує їм ШІ.

Найголовніша битва в університетах триває зараз довкола вибору шляху для майбутнього суспільства – демократії чи диктатури (передусім – цифрової диктатури). Існує дві основні проблеми демократії як колективного методу ухвалення рішень. Тому зараз перед університетами багатьох країн світу стоїть проблема: підкоритися тиску державної адміністрації і обмежити критичне мислення і академічну свободу чи зберегти їх – можливо навіть ціною втрати державного фінансування. Відповідь на це питання не підкаже ШІ, а якщо підкаже, то слідування порадам ШІ у кожному разі призведе до розчарування. Тож, політика залишається справою людей, у тому числі й академічна політика.

А ШІ є лише асистентом, у тому числі й у академічних дослідженнях. І чим довше він не буде вирішувати за людину у питаннях людських цінностей, тим більше будуть потрібні університети.

Список використаних джерел:

1. Chen X., Zhang D. (2019). Predicting student success: a framework and application. *IEEE Transactions on Learning Technologies*. Vol. 12, No. 4. P. 435–446.

2. Coates H., Ransom L. (2016). Using learning analytics for improving student retention. *Journal of Learning Analytics*. Vol. 3, No. 1. P. 23–40.

3. Floridi L. (2023). *The Ethics of Artificial Intelligence: Principles, Challenges, and Opportunities*. Oxford : OUP. 368 p.

4. Frontoni E. et al. (2024). Artificial intelligence: the new frontier in digital humanities. *Frontiers in Computer Science*. Vol. 6. Art. 1529826. DOI: <https://doi.org/10.3389/fcomp.2024.1529826>

5. Zinchenko V. (2022). AI risks prevention and critical thinking education: Perspective of open science based sustainable development. *AIP*. Volume 2656, Issue 1. 020019. DOI: <https://doi.org/10.1063/5.0106374>

Зінченко В. В.

Заклад вищої освіти як суб'єкт економічної діяльності (*Higher Education Institution as the Subject of Economic Activity*) – інституціональна одиниця, основною метою якої є виробництво та надання послуг у сфері вищої освіти відповідно до визначених у законному порядку державних стандартів послуг у сфері вищої освіти та можливих додаткових вимог, сформульованих замовником у документі щодо виконання замовлення (договір, угода, контракт), та яка зареєстрована у законному порядку.

Список використаних джерел:

1. United Nations (2009). System of National Accounts 2008 (2008 SNA). European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. New York. 722 p. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
2. Закон України Про вищу освіту. 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010. Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
4. Класифікація інституційних секторів економіки України (KICE) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0378832-14#Text>
5. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v457a609-10#Text>

Вітренко Ю. М.

Індустрія 4.0 (*Industry 4.0*) – стан розвитку промисловості й економіки в цілому, що склався як наслідок Четвертої промислової революції та пов’язаний із широким упровадженням кіберфізичних систем та технологій, заснованих на штучному інтелекті та нейронних мережах. Дана концепція отримала свою назву у 2011 р. від ініціативи бізнес-лідерів, політиків та вчених, які визначили Індустрію 4.0 як засіб підвищення конкурентоспроможності німецької обробної промисловості шляхом посилення інтеграції кіберфізичних систем у виробничі процеси. Популяризація цієї концепції належить засновнику Всесвітнього економічного форуму Клаусу Швабу, який визначає Індустрію 4.0 як злиття технологій, що розмиває межі між фізичною, цифровою та біологічною сферами. Поняття кіберфізичних систем постає в цьому контексті як всеохоплюючий термін, що використовується, коли йдеться про інтеграцію малих, підключених до Інтернету машин та людської праці. Індустрія 4.0 змінює саму сутність такої праці: машини здатні виконувати повторювані, рутинні завдання у виробництві набагато ефективніше, ніж люди, а тому ці завдання поступово автоматизуються. Як наслідок, нова технологічна революція спонукає людей займатися завданнями, які вимагають творчого підходу та критичного мислення, висуваючи тим самим нові вимоги й до кваліфікацій випускників закладів вищої освіти.

Див. також: *Трансформація вищої освіти за доби Індустрії 4.0*

Список використаних джерел:

1. Kagermann H., Lukas W.-D., & Wahlster W. (2011). Industrie 4.0: Mit dem Internet der Dinge auf dem Weg zur 4. industriellen Revolution. *VDI nachrichten*, 13, S. 2.

URL: https://www.dfki.de/fileadmin/user_upload/DFKI/Medien/News_Media/Presse/Presse-Highlights/vdinach2011a13-ind4.0-Internet-Dinge.pdf

2. Schwab K. (2015). The Fourth Industrial Revolution: What It Means and How to Respond. *Foreign Affairs*, December 12. URL: <https://www.foreignaffairs.com/world/fourth-industrial-revolution>

Мелков Ю. О.

Інтеграція штучного інтелекту у сферу освіти (*Integration of artificial intelligence in the field of education*) – тенденція, що швидко зростає та яка потенційно може революціонізувати те, як ми вчимося і викладаємо. Штучний інтелект може бути застосований у різних галузях освіти, таких як персоналізоване навчання, управління, оцінювання та репетиторство. Однією з найбільш значних переваг штучного інтелекту освіти є його здатність персоналізувати навчання кожному за учня. Алгоритми штучного інтелекту можуть аналізувати стиль навчання, переваги та успішність тих, хто навчається, щоб створити індивідуальну навчальну програму, котра відповідає їхнім індивідуальним потребам. Такий підхід допомагає студентам навчатися у їхньому власному темпі та зосередитися на дисциплінах та темах, які цікавлять їх найбільше. У результаті – вони стають більш залученими, мотивованими і, швидше за все, краще запам'ятовують інформацію.

Штучний інтелект також має потенціал для значного підвищення ефективності та точності формувальних оцінок. Аналізуючи відповіді студентів і надаючи миттєвий зворотний зв'язок, штучний інтелект може допомогти викладачам визначити області, в яких ті, хто навчається, мають труднощі, та скоригувати свої методи навчання відповідно до їхніх потреб. Більше того, оцінки на основі штучного інтелекту можуть надавати дані про успішність у режимі реального часу, дозволяючи викладачам відстежувати прогрес і приймати засновані на даних рішення про навчання.

Штучний інтелект також може допомогти в управлінні закладами вищої освіти, звільняючи час викладачів та персоналу, щоб зосередитися на важливих завданнях. Наприклад, чат-боти на базі штучного інтелекту можуть використовуватися для відповідей на запити студентів, надання допомоги у процесі прийому та управління інформацією про студентів. Це може заощадити час та підвищити ефективність, зробивши адміністративний процес більш упорядкованим та ефективним.

Системи навчання на базі штучного інтелекту стають все більш популярними, оскільки вони надають тим, хто навчається, персоналізовану підтримку та зворотний зв'язок. Ці системи можуть адаптуватися до стилю навчання студента, відстежувати його прогрес і надавати цілеспрямовані інструкції, що допомагають йому подолати труднощі. Більш того, викладачі зі штучним інтелектом доступні 24/7, і до них можна отримати доступ з будь-якого місця, що робить освіту більш доступною та зручною.

Список використаних джерел:

1. Digital Education Action Plan (2021–2027). Commission Staff Working Document: Resetting education and training for the digital age. Brussels, SWD(2020) 209 final: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 30.9.2020. 109 p. URL: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/deap-swd-sept2020_en.pdf
2. Technology for People: The Era of the Intelligent Enterprise. URL: https://www.accenture.com/_acnmedia/pdf-45/accenture-amp-lifyou-technology-for-people--the-era-of-the-intelligent-enterprise.pdf

3. The Future of Education and Skills Education 2030 – OECD. URL: <https://www.researchgate.net/figure/The-Future-of-Education-and-Skills-OECD-Education-2030-Framework-Knowledge-skills-fig7-326032010>
4. Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and education: all means al. DOI: <https://doi.org/10.54676/JJNK6989C>
5. Zinchenko V. (2023). Transformations of the Scientific and Technological Revolution and the Role of AI for Education Systems in the Sustainable Development Paradigm. *Artificial Intelligence in Higher Education and Scientific Research. Bridging Human and Machine: Future Education with Intelligence*. Springer. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-19-8641-3_6

Зінченко В. В.

Інфраструктура закладу вищої освіти (HEI Infrastructure) – сукупність структур, систем, споруд і служб і засобів, необхідних для якісного та повноцінного функціонування закладу вищої освіти та забезпечення умов діяльності всіх учасників освітнього процесу. Virізнюють такі види подібної інфраструктури, як фізична (будівлі та споруди, включаючи кампуси, лабораторії, гуртожитки та ін.), цифрова (вебсайти, соціальні мережі, цифрові репозитарії), академічна (комплекси навчальних програм), інтелектуально-дослідницька (спільнота досвідчених науково-педагогічних і педагогічних працівників, показники публікацій, конференцій тощо), ціннісна (традиції, візії, лідерство, довіра стейкхолдерів та ін.) та мережева (зв'язки з роботодавцями, закладами-партнерами, колишніми випускниками). В ситуації сьогодення та стрімкого розвитку дистанційної освіти актуальним постає розвиток цифрової інфраструктури у синергії з фізичною: остання здатна виступати як утілення етосу та візії університету, виконуючи також і культурно-просвітницьку функцію відповідно до наявних історичних та локальних традицій. В контексті настанов стійкого розвитку нагальним постає також питання трансформації інфраструктури закладу вищої освіти у напрямі екологізації та деурбанізації.

Див. також: *Трансформація вищої освіти за доби Індустрії 4.0*

Список використаних джерел:

1. Aithal P. S., Aithal Sh. (2019). Essential Infrastructures for World-Class Universities. *Proceedings of National Conference on Research in Higher Education, Learning and Administration*, Iss. 1(1), P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3516650>
2. Omodan B. I. (2024). Redefining university infrastructure for the 21st century: An interplay between physical assets and digital evolution. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*. 8(4): 3468. DOI: <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i4.3468>
3. Мелков Ю. О., Внукова Н. М., Отич О. М. та ін. (2025). Індустрія та освіта 4.0: соціальні, правові та інституційні аспекти нової науково-дослідницької інфраструктури. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, №7(2), С. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7230>

Мелков Ю. О.

Кваліфікація вищої освіти (*Higher Education Qualification*) – офіційно визнана закладом вищої освіти або іншим уповноваженим суб'єктом сукупність результатів навчання, що відповідає певному рівню Національної рамки кваліфікацій (НРК). Вона засвідчується формальним документом державного зразка (ступінь, диплом, сертифікат або свідоцтво) про успішне завершення освітньої програми вищої освіти згідно з положеннями Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій та одночасно відображає системно-інтеграційну, динамічну характеристику готовності особистості до ефективної професійної діяльності, безперервного саморозвитку та розв'язання комплексних завдань у динамічному соціокультурному середовищі.

У сучасній науковій парадигмі кваліфікація вищої освіти розглядається не лише як юридичний факт завершення навчання, а як інтегрований показник сформованого людського капіталу. Вона гармонізує вимоги міжнародних стандартів, забезпечуючи транскордонну порівнянність освітніх рівнів та академічну мобільність здобувачів. Висока якість кваліфікації є основою інтелектуального суверенітету та стратегічним фундаментом для інноваційного прориву держави.

Див. також: *Матриця кваліфікацій вищої освіти*

Список використаних джерел:

1. UNESCO (2019). Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education. 98 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373602/PDF/373602eng.pdf.multi.page=3>
2. Ворона В. О. (2025). Трансформація результатів навчання та кваліфікаційних вимог у вищій освіті: формування людського капіталу для відновлення України. *Політики та стратегії розвитку університетів у контексті післявоєнного відновлення: синергія соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки*: монографія; ред. Ю. Мелкова. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. С. 80–94 DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-49-6-2025>
3. Закон України Про вищу освіту. 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Національний освітній глосарій: вища освіта (2024) / ред. В.Г. Кременя, В.Є. Бахрушина, Ю.М. Рашкевича. 114 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-41-0>

Ворона В. О.

Керування цифровими даними (*Digital data management*) – Культура даних описує надіндивідуальне бажання працювати з цифровими даними в організації чи суспільстві. Спираючись на концепції організаційної культури, керування цифровими даними часто описують у поєднанні з позитивним ставленням і ставленням до цінності та використання цифрових даних. Крім цієї теоретичної точки зору, культура даних також виникає в дуже конкретних діях, які служать для культивування даних. Як наслідок, культура даних у вищій освіті тісно пов'язана з питанням про те, які практичні навички дозволяють студентам, а також усім іншим акторам в університетах, розвивати цифрові дані та робити їх придатними для сталого використання. У цьому контексті грамотність даних – як запланована обробка даних – і рамки компетенції стають необхідною основою для культури даних (є безпосередній зв'язок між культурою даних і грамотністю даних). Зрештою виникає питання про те, хто несе відповідальність за відповідні процеси змін, наприклад, в університетах і чи всі задіяні та залучені особи мають необхідні навички, щоб правильно розуміти процеси обробки даних, використовувати їх і згодом мати можливість підтримувати та використовувати їх. на додаток до цих наслідків для навчальної програми в сенсі культури даних, відповідні перехресні посилання також слід шукати на структурному рівні. Стає все більш важливим, особливо для керівництва університетів, розвинути усвідомлення важливості та необхідності грамотності даних для сприяння співпраці між дисциплінами та структурами. Оскільки навчання навичкам роботи з даними безпосередньо пов'язане з їх застосуванням, існує також потенціал для підключення до практики для формування спільнот практиків, в яких беруть участь університети, асоціації, адміністрації та компанії.

Список використаних джерел:

1. Ritter C. S. (2019) Shifting needs for expertise: Digitized taskscapes in the Norwegian oil and gas industry. *The Extractive Industries and Society*. Iss. 6, P. 454-462.
2. Schäfer M.T. & van Schie G. (2023). Utrecht Data School. Eine unternehmerische Plattform für Unterricht und angewandte Forschung im Bereich der Datafizierung. *Z Politikwiss* Iss. 29, S. 123–140.
3. Hansen J., Rensing Ch., Herrmann O., Drachsler H. (2020). Verhaltenskodex für Trusted Learning Analytics. Version 1.0. Entwurf für die hessischen Hochschulen. Frankfurt am Main: Innovationsforum Trusted Learning Analytics 2020. URL: http://www.dipfdocs.de/volltexte/2020/18903/pdf/Hansen_Rensing_Herrmann_Drachsler_2020_Verhaltenskodex_Trusted_Learning_Analytics_A.pdf
4. The University of Edinburgh (2024) Learning Analytics. URL: <https://www.ed.ac.uk/information-services/learning-technology/more/learning-analytics>
5. Urban T. (2015). The AI Revolution: The Road to Superintelligence. URL: <https://waitbutwhy.com/2015/01/artificial-intelligence-revolution-1.html>

Зінченко В. В.

Людиномірність (*Human-Dimensionality*) – концепція сучасної філософської думки та характерна ознака постнекласичного типу наукової раціональності, який, на відміну від попередніх, передбачає включення до пояснюючих положень науки людини та людських цінностей. Людиномірність постає як визнання суб'єктності пізнання та моральної вимоги, але, на противагу класичному антропоцентризму, робить акцент на глибинній причетності людини світу, який вона пізнає та в якому вона діє, та на екологічному вимірі такої причетності. Аспектом людиномірності виступає також людиносорівність (*human-commensurability*) як орієнтація на наближення масштабів соціальних процесів і явищ до рівня кожної людської особистості, прикладом чого є такі сучасні напрями та підходи, як «екологічна архітектура», «історія повсякденності» та «гуманістична економіка». У сфері освіти людиномірність постає як орієнтація на людину як на основоположний системоутворюючий концепт філософії освіти та педагогічної діяльності, як світоглядна та моральна настанова, що передбачає право та обов'язок кожного учасника освітнього процесу виступати в якості його повномірного суб'єкта.

Див. також: *Гуманізм, Студентоцентроване навчання*

Список використаних джерел:

1. Мелков Ю. О. (2014). Людиномірність як характерна риса постнекласичної науки. *Науковий вісник Чернівецького університету : Зб. наук. праць. Вип. 706. Філософія*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. С. 68–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2014_706-707_14
2. Черепанова С. О. (2021). Філософія освіти: до питання концептуалізації. *Філософія освіти*, №2(27). С. 116–137. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-2-8>

Мелков Ю. О.

Людський капітал (*Human Capital*) – це інтегрована сукупність втілених у людині знань, професійних компетентностей, психофізіологічних якостей та стану здоров'я, що функціонують як специфічний економічний актив, здатний забезпечувати індивідуальне й суспільне благополуччя та генерувати дохід, який перевищує витрати на його формування. В економічній практиці (зокрема в системі національних рахунків) людський капітал часто ідентифікується як сфера кінцевого споживання, а не інвестування, що зумовлено труднощами вартісного вимірювання та невіддільністю активу від носія. Проте, як стратегічний ресурс, він характеризується здатністю продукувати дохід, що перевищує витрати на його відтворення.

Структура людського капіталу в умовах цифрової трансформації доповнюється когнітивною гнучкістю, здатністю до постійного перенавчання (*lifelong learning*) та емоційним інтелектом. Як стратегічний ресурс національної безпеки, він характеризується здатністю продукувати не лише приватний дохід (у формі заробітної плати), а й позитивні екстерналії для всього суспільства: прискорення темпів науково-технічного прогресу, підвищення соціальної відповідальності та зміцнення інституційної стійкості держави.

Див. також: *Вища освіта як складник людського капіталу*

Список використаних джерел:

1. Becker S. G. (1993). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago : University of Chicago Press, 1993. 390 p. URL: <https://www.bibliovault.org/BV.landing.epl?ISBN=9780226041209>
2. Guide on Measuring Human Capital (2016). UNECE. 156 p. URL: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2016/ECECESSTAT20166_E.pdf
3. United Nations (2009). *System of National Accounts 2008 (2008 SNA)*. European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. New York. 722 p. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
4. Schultz T. W. (1961). *Investment in Human Capital*. URL: <https://www.scribd.com/document/90955405/Human-Capital-Investment-Theodore-W>
5. Вітренко Ю. М. (2021). Людський капітал. *Енциклопедія освіти*. Нац. акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер. С. 520–521.
6. Мельничук Д. П. (2015). Людський капітал: пріоритети модернізації суспільства у контексті поліпшення якості життя населення : монографія. Житомир : Полісся. 564 с. URL: <https://duikt.edu.ua/ua/lib/1/category/1165/view/191>
7. Ворона В. О. (2024). Теоретично-методичні засади та аналіз провідного досвіду щодо формування вимог до знань, умінь і навичок випускників закладів вищої освіти для повоєнного відновлення України. *Розвиток університетів: теоретичні та методичні засади забезпечення синергії соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та*

економіки : монографія; ред. Ю. Мелкова. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. С. 86–101. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-45-8-2024>.

Ворона В. О.

Маркетинг у вищій освіті (*Marketing in Higher Education*) – це цілісна стратегічна та тактична діяльність закладу вищої освіти (ЗВО) з проектування, просування та реалізації освітніх продуктів і послуг, спрямована на релевантне задоволення потреб ключових стейкхолдерів: здобувачів освіти, роботодавців, держави та суспільства в цілому. У сучасній економіці знань маркетинг у сфері вищої освіти виходить далеко за межі традиційної реклами чи вступних кампаній, трансформуючись у комплексний дизайн освітнього досвіду та позиціонування ЗВО як провідного центру формування якісного, конкурентоспроможного людського капіталу.

Основою маркетингової стратегії сучасного університету є перехід моделі створення цінності. Це передбачає глибокий аналіз ринку праці та прогнозування майбутніх потреб економіки, що дозволяє ЗВО розробляти освітні програми з високим рівнем стратегічної релевантності. Об'єктом маркетингу тут постає не лише навчальний курс, а й інтегрована сукупність результатів навчання, сервісна інфраструктура, репутація бренду та можливості нетворкінгу, які отримує випускник.

Важливою складовою маркетингу у вищій освіті є внутрішній маркетинг, спрямований на розвиток корпоративної культури, та маркетинг взаємовідносин, що фокусується на підтримці довгострокових зв'язків із випускниками (*Alumni*) та стратегічними партнерами-роботодавцями. У цифровому середовищі цей процес реалізується через *Inbound Marketing*, контент-стратегії та персоналізацію освітніх пропозицій, що дозволяє формувати індивідуальну освітню траєкторію для кожного здобувача.

Маркетингова діяльність ЗВО також відіграє критичну роль у залученні інвестицій, грантової підтримки та розвитку наукового потенціалу. Ефективний маркетинг забезпечує «видимість» наукових досягнень університету в глобальному просторі, що безпосередньо впливає на його позиції у міжнародних рейтингах та здатність залучати найкращі таланти.

Список використаних джерел:

1. Ворона В. О. (2021а). Маркетинг в освіті. *Енциклопедія освіти. Нац. акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. 2-ге вид., допов. та перероб.* Київ : Юрінком Інтер. С. 528–529.
2. Ворона В. О. (2021b). Нормативно-правове регулювання ефективності освітньої діяльності в умовах університетської автономії. *Теоретичні основи політики та механізмів забезпечення ефективності освітньої діяльності в університетах у контексті євроінтеграції: препринт (аналітичні матеріали): за ред. Ж. Таланової.* Київ: Ін-т вищої освіти НАПН України, 2021. С. 21–42. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/evroint-univ_2021-192p.pdf DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7644-54-4-2021>
3. Котлер Ф., Фокс К.Ф.А. (2011). Стратегічний маркетинг для навчальних закладів. Київ : УАМ, Хімджест. 580 с.

Ворона В. О.

Матриця кваліфікацій вищої освіти (*Higher Education Qualifications Matrix*) – системно-інтеграційна модель проектування результатів навчання, що базується на засадах синергії фахової експертизи та соціально-психологічної резильєнтності випускників і гармонізована з європейськими стандартами (EQF, EQF-LLL) для забезпечення валідності та міжнародної конвертованості кваліфікацій. Ця модель функціонує як інструмент стратегічного планування, що реалізується через методологію освітнього дизайну на двох ієрархічних рівнях: макрорівні, де здійснюється конструювання цілісного професійного профілю освітньої програми відповідно до державних та міжнародних вимог, і мікрорівні, що передбачає розробку силабусу як нормативно-дидактичного регламенту для досягнення визначених результатів навчання у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Такий підхід дозволяє синхронізувати освітній процес із динамічними запитами глобального ринку праці та стратегічними пріоритетами повоєнного відновлення України, гарантуючи адаптивність і критичну релевантність майбутніх фахівців.

Див. також: *Кваліфікація вищої освіти*

Список використаних джерел:

1. European Union (2017). Council Recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615(01)&from=EN)

2. Ворона В. О. (2025). Трансформація результатів навчання та кваліфікаційних вимог у вищій освіті: формування людського капіталу для відновлення України. *Політики та стратегії розвитку університетів у контексті післявоєнного відновлення: синергія соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки*: монографія; ред. Ю. Мелкова. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. С. 89–93. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-49-6-2025>

Ворона В. О.

Моделі університету (*University Models*) – історичні парадигми та теоретичні концепції функціонування та розвитку закладу вищої освіти, а також підходи до розуміння його місії. Класична концепція «дослідницького» університету, що пов’язана з ім’ям В. фон Гумбольдта, сформувалася у ХІХ ст. та базується на принципі єдності викладання та проведення досліджень. У ХХ ст. активно розвивається модель «підприємницького» університету, яка інтегрує освітню та дослідницьку діяльність з підприємницькою та орієнтована на інновації, на комерційну експлуатацію результатів досліджень та на забезпечення конкурентоспроможності своїх випускників на ринку праці; різновидом такої моделі постає «корпоративний» університет, який засновується крупною компанією для підготовки власних кадрів. У ХХІ ст. актуалізується нова, плюралістична модель університету, пов’язана з концептуалізацією його «третьої місії», у світлі якої університет виступає як фактор і осередок соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку своєї локальної спільноти та суспільства в цілому.

Див. також: *Екологічний університет, Трансформація вищої освіти за доби Індустрії 4.0*

Список використаних джерел:

1. Винницький М. (2022). Як розвивати освіту після війни. *Дзеркало тижня*, 7 серпня. URL: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/jak-rozvivati-osvitu-pislja-vijni.html>

2. Курбатов С. В. (2014). Феномен університету в контексті часових та просторових викликів. Суми: Університетська книга. 262 с.

2. Мелков Ю. О. (ред.) (2025). Моделі університету в ситуації соціальних і інституційних трансформацій науки, економіки та суспільства в цілому : Навч. посібник / Ю. Мелков А. Гаврилюк, В. Зінченко, Ю. Вітренко, В. Ворона. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. 49 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-58-8-2025>

Мелков Ю. О.

Навчання впродовж життя (*Lifelong Learning, LLL*) – цілісна сукупність навчальних активностей, що здійснюються людиною на постійній основі протягом усіх етапів життєвого циклу. Воно спрямоване на безперервне вдосконалення знань, умінь та компетентностей у межах особистої, громадянської, соціальної та професійної самореалізації.

Ключові складові та вектори навчання впродовж життя базуються на синергетичній конвергенції освітніх форм, де формальна, неформальна та інформальна освіта перестають бути ізольованими сегментами, натомість інтегруючись у цілісну індивідуальну траєкторію розвитку особистості. Такий підхід дозволяє гармонізувати академічні знання з практичним досвідом і вузькоспеціалізованими курсами, перетворюючи розрізнені навчальні епізоди на системний процес капіталізації людського капіталу. В умовах сучасної економіки знань цей процес стає критичним стратегічним механізмом, що забезпечує не лише нарощування інтелектуального потенціалу, а й динамічну адаптивність фахівця до турбулентних вимог ринку праці. Завдяки безперервному оновленню професійного профілю вдається ефективно запобігати когнітивній та кваліфікаційній деградації, яка неминуче виникає під тиском експоненційного технологічного прогресу та стрімких соціальних трансформацій. Особливого значення при цьому набуває формування здатності до «навчання вчитися» – фундаментальної метакомпетентності, що передбачає розвиток навичок критичного мислення, саморефлексії та ефективного управління власним пізнавальним процесом. Адаптивність у системі Lifelong Learning трансформується з пасивного пристосування на проактивну стратегію саморозвитку, де суб'єкт навчання здатен самостійно конструювати нові знання та оперативно реагувати на глобальні виклики цифрової епохи, зберігаючи конкурентоспроможність та соціальну актуальність протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. A Memorandum on Lifelong Learning (2000). URL: https://www.hsu-hh.de/wb/wp-content/uploads/sites/647/2017/10/Anthology-Memorandum_on_Lifelong_Learning-EU-2000.pdf
2. European Union (2001). European area of lifelong learning. Communication from the Commission of 21 November 2001 on making a European area of lifelong learning a reality. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:c11054>
3. European Union (2017). Council Recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615(01)&from=EN)
4. Лук'янова Л. Б. (2021). Навчання впродовж життя. *Енциклопедія освіти. Нац. акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. 2-ге вид., допов. та перероб.* Київ : Юрінком Інтер. С.617–618.
5. Національний освітній глосарій: вища освіта (2024); ред. В.Г. Кременя, В.С. Бахрушина, Ю.М. Рашкевича. 114 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-41-0>

Ворона В. О.

Освітня діяльність у сфері вищої освіти (*Educational Activities in the Field of Higher Education*) – це сукупність формальних* і неформальних** дій суб'єктів освітньої діяльності при виробництві і наданні послуг у сфері вищої освіти, спрямованих на зміни в інтелектуальному стані*** окремих осіб за весь період здобуття ними вищої освіти відповідно до вимог державного стандарту вищої освіти певного рівня певної, галузі та певної спеціальності (спеціалізації) вищої освіти, сформульованих згідно до положень Міжнародних стандартних класифікацій освіти МСКО 2011, МСКО 2013), відповідних національно-нормативних правових актів та професійних стандартів. Освітня діяльність у сфері вищої освіти визнається основною серед усіх інших видів діяльності відповідно до положень нормативно-правових актів.

Примітки: *формальні дії – дії ЗВО щодо здійснення освітньої діяльності відповідно до вимог формальних НПА, які входять до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів і які є обов'язковими до виконання ЗВО; **неформальні дії – дії ЗВО відповідно до положень неформальних документів прийнятих адміністрацією, громадськими організаціями ЗВО, іншими інституціями, та які не суперечать положенням формальних НПА; ***зміни в інтелектуальному стані – зміни в інтелектуальному стані окремих осіб за весь період здобуття ними вищої освіти – вимірні результати здобуття вищої освіти (конкретні значення оцінки випускних іспитів, захисту дипломних робіт, захисту дисертацій тощо).

Список використаних джерел:

1. United Nations (2009). System of National Accounts 2008 (2008 SNA). European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. New York. 722 p. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
2. Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів. URL: <https://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/RnaAbout?OpenDocument>
3. Закон України Про вищу освіту 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. UNESCO (2011). International Standard Classification of Education. ISCED. URL: <https://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>
5. International Standard Classification of Education: Fields of Education and Training 2013 (ISCED-F). URL: <https://esco.ec.europa.eu/en/about-esco/escopedia/escopedia/international-standard-classification-education-fields-education-and>
6. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010. Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
7. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v457a609-10#Text>

Вітренко Ю. М.

Послуга у сфері вищої освіти (*Higher Education Services*) – результат інституційно встановлених обсягів освітньої діяльності закладів вищої освіти з метою досягнення вимірюваних змін в інтелектуальному стані здобувача вищої освіти певної кваліфікації вищої освіти та можливих додаткових вимог, сформульованих замовником послуги, який має вартісний вимір (ціну).

Статистичні дані про обсяги виробництва і надання послуг у сфері вищої освіти формуються згідно з положеннями Державного класифікатора продукції та послуг (ДКПП), секція Р Послуги у сфері освіти, розділ 85 Послуги у сфері освіти, група 85.4 Послуги у сфері вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. United Nations (2009). System of National Accounts 2008 (2008 SNA). European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. New York. 722 p. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>

2. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010. Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>

3. Класифікація інституційних секторів економіки України (KICE) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0378832-14#Text>

4. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v457a609-10#Text>

Вітренко Ю. М.

Прогностичний аналіз (*Predictive Analysis*) – аналіз, який використовує дані студентів для прогнозування академічної успішності та оцінки ризиків, пов'язаних з їхньою освітою. Ця технологія дозволяє установам не тільки виявляти проблеми студентів на ранніх етапах, але й впроваджувати коригувальні заходи, такі як персоналізована підтримка та коригування навчальної програми. Прогностичний аналіз стає ключовим інструментом у вищій освіті, сприяючи покращенню академічної успішності та зменшенню рівня відрахувань. Аналізуючи великі набори даних, він може виявляти шаблони та прогнозувати поведінку студентів, дозволяючи проактивні управлінські рішення для прогнозування поведінки студентів і потенційних труднощів у навчанні та для оцінки академічної успішності. Для створення моделей, здатних аналізувати дані студентів та прогнозувати майбутній успіх, застосовуються різні методи, включаючи машинне навчання, статистичний аналіз та штучний інтелект.

Використання аналізу даних в освіті почалося з аналізу успішності студентів та застосування статистичних методів для оцінки освітніх результатів. Однак, з розвитком технологій та збільшенням обсягів зібраних даних, з'явилися більш складні та точні методи прогнозування. Прогностичний аналіз почав активно інтегруватися в освітні процеси з кінця 2000-х років, коли університети почали усвідомлювати переваги, які можна отримати від такої обробки даних студентів. Введення технологій машинного навчання та штучного інтелекту значно покращило точність прогнозів та дозволило розробити нові стратегії підтримки студентів.

Прогностичний аналіз застосовує різні методи аналізу даних:

- **Машинне навчання:** алгоритми, які допомагають аналізувати великі обсяги даних та виявляти шаблони, дозволяючи точно прогнозувати майбутні події. Наприклад, системи на основі машинного навчання можуть прогнозувати ймовірність успіху на іспитах на основі даних про попередні оцінки, відвідуваність та залученість студентів.

- **Регресійний аналіз:** статистичний метод, який використовується для виявлення зв'язків між змінними (наприклад, успішністю та залученістю студентів). Цей метод широко застосовується для прогнозування академічного успіху студентів.

- **Аналіз часових рядів:** метод, який використовується для виявлення тенденцій у даних, таких як зміни академічних результатів протягом усього періоду навчання студента.

Однією з основних цілей прогностичного аналізу є покращення академічної успішності студентів. Це досягається шляхом раннього виявлення проблемних зон, що дозволяє викладачам та закладам втручатися на ранніх етапах.

Список використаних джерел:

1. Baker R. S., Inventado P. S. (2014). Educational data mining and learning analytics. *Learning Analytics Review*. P. 1–15.

2. Arnold K. E., Pistilli M. D. (2012). Course signals: a case study in predictive analytics. *Journal of Educational Data Mining*. Vol. 5, No. 1. P. 1–12.

3. Ferguson R. (2012). Learning analytics: drivers, developments, and challenges. *International Journal of Technology Enhanced Learning*. Vol. 4, No. 5. P. 304–317.

4. Lang C., Shear D. (2015). Predictive analytics in higher education: an overview. *Education Policy*. Vol. 33, No. 6. P. 789–806.

5. Coates H., Ransom L. (2016). Using learning analytics for improving student retention. *Journal of Learning Analytics*. Vol. 3, No. 1. P. 23–40.

6. Зінченко В. В. (2025). Трансформації науки, освіти та управління ними у контексті цифровізації і штучного інтелекту: стратегії стійкого розвитку (підходи та рекомендації). *Політики та стратегії розвитку університетів у контексті післявоєнного відновлення: синергія соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки: монографія* / Мелков Ю.О., Гаврилюк А.М., Зінченко В.В., Вітренко Ю.М., Ворона В.О.; за ред. Ю.О. Мелкова. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. С. 52–64. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-49-6-2025>

Зінченко В. В.

Результати навчання (*Learning Outcomes*) – верифікована сукупність знань, умінь та цінностей, які здобувач демонструє після завершення освітньої програми або її компонентів. Універсальність дефініції дозволяє інтегрувати результати формальної, неформальної та інформальної освіти у професійні стандарти й рамки кваліфікацій. У контексті Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (EQF-LLL) результати навчання визначаються як твердження про те, що особа знає, розуміє та здатна виконати після завершення навчання й структуруються за трьома доменами: знання (теоретичні/фактичні), уміння (когнітивні/практичні) та відповідальність і автономія (здатність до самостійної діяльності).

Розширене розуміння результатів навчання передбачає їхню прозорість та можливість оцінювання за чітко визначеними критеріями. Вони є основою для розробки навчальних планів і для вибору методів викладання та систем оцінювання. Використання результатів навчання сприяє більшій мобільності здобувачів на міжнародному ринку праці, оскільки дозволяє роботодавцям і освітнім установам чітко ідентифікувати реальний рівень підготовки фахівця. Крім того, вони відіграють критичну роль у процесі визнання попереднього навчання (RPL), забезпечуючи безперервність професійного розвитку та відповідність фахівця запитам сучасної економіки.

Список використаних джерел:

1. Ворона В. О. (2025). Трансформація результатів навчання та кваліфікаційних вимог у вищій освіті: формування людського капіталу для відновлення України. *Політики та стратегії розвитку університетів у контексті післявоєнного відновлення: синергія соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки*: монографія; ред. Ю. Мелкова. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. С. 80–94. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-49-6-2025>
2. Національний освітній глосарій: вища освіта (2014). / ред. В.Г. Кременя, В.С. Бахрушина, Ю.М. Рашкевича. 114 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-41-0>
3. Закон України Про вищу освіту. 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. European Union (2017). Council Recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615(01)&from=EN)
5. UNESCO (2019). Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education. 98 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373602/PDF/373602eng.pdf.multi.page=3>

Ворона В. О.

Ринок послуг у сфері вищої освіти (*Market for Services in the Field of Higher Education*) – сукупність економічних відносин при купівлі-продажу послуг у сфері вищої освіти, які виникають між споживачами послуг у сфері вищої освіти (здобувачами вищої освіти), замовниками послуг у сфері вищої освіти (органами державної влади, місцевого самоврядування; інституціональними одиницями – юридичними особами; домашніми господарствами), виробниками послуг у сфері вищої освіти (закладами вищої освіти). Основною особливістю сучасного ринку послуг у сфері вищої освіти виступає домінуюче місце держави та органів місцевого самоврядування серед замовників, які шляхом встановлення конституційного права громадян на вищу освіту та прийняття відповідних нормативно-правових актів обумовлюють необхідність запровадження спеціальних механізмів, інструментів та засобів регулювання зазначеного ринку, зокрема, ціноутворення, стандартів, публічних (державних) замовлень на виробництво і надання послуг у сфері вищої освіти, публічних їх закупівель.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про публічні закупівлі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

2. Закон України Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5499-17#Text>

3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

4. Рішення Конституційного Суду України від 04.03.2004 р.№5-рп/2004. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>

Вітренко Ю. М.

Соціальна відповідальність системи вищої освіти (*Social Responsibility of the System of Higher Education*) – одна із основних місій вищої освіти, яка передбачає перш за все відповідальність за ефективне використання суспільних, корпоративних та індивідуальних коштів при виробництві й наданні послуг у сфері вищої освіти. Вимірювання соціальної відповідальності здійснюється на основі аналізу показників працевлаштування випускників закладів вищої освіти в інституційно встановлений період після присвоєння відповідної кваліфікації вищої освіти та показників ефективності використання суспільних, корпоративних та індивідуальних коштів під час здобуття вищої освіти інституційно встановленої кваліфікації вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Кузнецова А. Я., Семів Л. К., Скринник З. Е. (ред.) (2019). Соціальна відповідальність суспільних інститутів: інноваційний та соціально-гуманітарний аспект. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи». 287 с.
URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/monohrafiia-SOTSVIDPOVIDALNIST-SUSPILNYKH-INSTYTUTIV-1.pdf>

Вітренко Ю. М.

Соціально-емоційний інтелект (*Social and Emotional Intelligence, ESI*) – інтегрована сукупність когнітивних і психологічних здібностей, що поєднує усвідомлений емоційний самоконтроль із навичками високоефективної міжособистісної взаємодії. Конструкт охоплює здатність особистості ідентифікувати та регулювати власні афективні стани, виявляти емпатію, аналізувати складні соціальні контексти та впроваджувати адаптивні комунікативні стратегії для розв'язання конфліктів і продуктивної командної роботи.

У системі вищої освіти ESI позиціонується як критичний елемент «м'яких навичок» (soft skills) та стратегічний складник людського капіталу. Його розвиток забезпечує випускникам високу адаптивність до мінливих вимог роботодавців, де здатність до медіації та конструктивної співпраці стає ключовою конкурентною перевагою. Особливого значення цей тип інтелекту набуває у науково-дослідних (R&D) проєктах та високотехнологічних галузях, де фінальний успіх прямо залежить від синергії міждисциплінарних команд та здатності фахівців до продуктивної комунікації в умовах інтелектуальної напруги й високої невизначеності.

Розвиток ESI передбачає формування метакомпетентностей, що дозволяють людині не лише керувати власними реакціями, а й етично трансформувати соціальне середовище через емоційне лідерство. В економічному вимірі високий рівень соціально-емоційної компетентності персоналу мінімізує трансакційні витрати всередині організацій, сприяючи розбудові стійкої корпоративної культури та сприятливого інноваційного клімату. ESI є невід'ємним атрибутом сучасної особистості, здатної до безперервного самовдосконалення та гармонійного співіснування у глобалізованому цифровому суспільстві, де людяність та емоційний зв'язок стають найціннішими активами.

Див. також: *Вища освіта як складник людського капіталу*

Список використаних джерел:

1. Ворона В. О. (2024). Теоретично-методичні засади та аналіз провідного досвіду щодо формування вимог до знань, умінь і навичок випускників закладів вищої освіти для повоєнного відновлення України. *Розвиток університетів: теоретичні та методичні засади забезпечення синергії соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки* : монографія; ред. Ю. Мелкова. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. С. 80–94. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-45-8-2024>.

2. Livesey P. V. (2017). Goleman-Boyatzis Model of Emotional Intelligence for Dealing with Problems in Project Management. *Construction Economics and Building*, Vol. 17, No. 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.5130/AJCEB.v17i1.5101>

Ворона В. О.

Стійкий розвиток суспільства (*Sustainable development of society*) – стратегія розвитку людства, яку розвинені країни (перш за все – держави ЄС) взяли на себе зобов'язання спільно з усіма державами-членами ООН реалізувати відповідно до «The 2030 Agenda for Sustainable Development» («Порядок денний стійкого розвитку до 2030 р.»). Завдяки 17 цілям стійкого розвитку «Sustainable Development Goals – SDGs» світове співтовариство має конкретні сфери діяльності. Щоб реалізувати своє амбітне бачення мирного, справедливого, соціально інклюзивного світу, який використовує природні та людські ресурси стабільно, необхідні комплексні зміни на економічному, комплексно-соціальному (у тому числі – освітньо-науковому) та екологічному рівнях для забезпечення загальної поваги до прав та можливостей людини, рівності та самовизначення.

Окрім заохочення людей та захисту навколишнього середовища та соціального розвитку, держави-члени заявили про свою рішучість вживати сміливих і трансформаційних кроків, які необхідно терміново поставити на шлях стійкого розвитку та стійкості і обіцяли діяти разом. Поняття «партнерство в дусі глобальної солідарності» відіграє важливу роль у реалізації «The 2030 Agenda for Sustainable Development».

«Agenda 2030» сформовано не тільки для урядів. Усі люди покликані брати участь у амбітній програмі трансформації, яка в кінцевому рахунку може досягти успіху лише у співпраці на всіх рівнях – й у цілому, в суспільстві. «Agenda 2030» також визначає освітні концепції та моделі, які необхідні для стійкого розвитку. Система освіти «навчає» суспільство у невеликих масштабах. Навчившись працювати в партнерстві, розвивати навички стійкого розвитку, розвивати критичне мислення, розділяти відповідальність між студентами та всією шкільною командою, школи можуть бути зразками стійкого способу життя.

Були сформовані концепції для трансформації нашого глобального світу. Освіта для стійкого розвитку, освіта у сфері глобального громадянства та відповідні концепції повинні навчити компетентності, щоб допомогти всім нам у трансформації нашого світу для спільної співпраці. Комплексні компетенції такого роду можуть бути розроблені за допомогою навчальних моделей, освітніх принципів та освітніх проблем, закладених в системах освіти.

Конкретні напрями для ключових сфер освітньої мети глобального стійкого розвитку (для усіх рівнів освіти) є можливим розподілити на:

- Освіта для стійкого розвитку.
- Глобальна громадянська освіта та глобальне навчання.
- Політична освіта.
- Етико-моральна освіта.
- Екологічна освіта.
- Питання гендерної освіти/Рівність в усіх освітніх аспектах.
- Міжкультурне навчання.
- Освіта в галузі прав осіб.

Співпраця на всіх рівнях має вирішальне значення для стійкого розвитку. Уряди та громадянські суспільства, приватний сектор, освітній сектор та

окремі особистості повинні докласти зусиль, щоб домогтися спільного прогресу у переробці світу.

Список використаних джерел:

1. Chase-Dunn C.K. (2015). Global Formation. Structures of the World-Economy. Cambridge: Blackwell Publishers. 419 p.
2. Leading Education 2030. The 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <http://en.unesco.org/education2030-sdg4>
3. The Future of Education and Skills Education 2030 – OECD. URL: https://www.researchgate.net/figure/The-Future-of-Education-and-Skills-OECD-Education-2030-Framework-Knowledge-skills_fig7_326032010
4. Vereinte Nationen: Resolution der Generalversammlung – Transformation unserer Welt: die Agenda 2030 für nachhaltige Entwicklung. URL: <http://www.un.org/Depts/german/gv-70/band1/ar70001.pdf>
5. Ziele der Agenda 2030 für nachhaltige Entwicklung. URL: <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/entwicklungsziele-agenda-2030>
6. Zinchenko V. (2019). International models, trends and concepts of the philosophy of education in the context of sustainable social development under global institutional transformation conditions. *SCHID*, Iss. 1, С. 72–81. DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2019.1\(15\).157942](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2019.1(15).157942)

Зінченко В. В

Студентоцентроване навчання (*Student-centred learning, SCL*) – освітня модель, заснована на принципах партнерства та взаємної поваги, де здобувач вищої освіти виступає активним суб'єктом формування індивідуальної освітньої траєкторії.

Реалізація стратегії студентоцентрованого навчання вимагає радикального перегляду традиційного дидактичного інструментарію на користь інтерактивних та конструктивістських методів, зокрема кейс-технологій (case-study), проектного (PBL) та проблемно-орієнтованого навчання, що спрямовані на розвиток вищих когнітивних навичок, критичного мислення та здатності приймати обґрунтовані рішення в умовах високої невизначеності. У межах цієї парадигми роль викладача трансформується з транслятора готової інформації у фасилітатора, коуча та ментора, чіє головне завдання полягає у створенні стимулюючого освітнього середовища та налагодженні системного зворотного зв'язку, де через механізми формативного та сумативного оцінювання здобувач спонукається до глибокої саморефлексії, саморегуляції та прийняття повної відповідальності за власну траєкторію розвитку. З погляду стратегічного менеджменту людського капіталу, такий підхід є критичним чинником формування адаптивності особистості до вимог волатильного ринку праці, оскільки завдяки акценту на принципі «навчання через дію» (learning by doing) здобувачі вищої освіти інтегрують фахові кваліфікації з універсальними м'якими навичками (soft skills). У кінцевому підсумку SCL виступає не просто сукупністю методичних прийомів, а фундаментальним інструментом демократизації освіти, що виховує автономного, інноваційного та конкурентоспроможного фахівця, здатного до продуктивного самовдосконалення протягом усього професійного та життєвого шляху.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про вищу освіту. 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу.. 3642-IX від 23.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#Text>
3. Національний освітній глосарій: вища освіта (2024) / ред. В.Г. Кременя, В.Є. Бахрушина, Ю.М. Рашкевича. 114 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-41-0>

Ворона В. О.

Трансформація вищої освіти за доби Індустрії 4.0 (*Higher Education Transformation under Industry 4.0*) – процес руху системи вищої освіти, який веде до суттєвих змін її структури, ідентичності, засад і мети функціонування відповідно до потреб сучасної Четвертої промислової революції, пов’язаної з використанням кіберфізичних систем та технологій, заснованих на штучному інтелекті та нейронних мережах. Нова парадигма освіти отримала назву «Освіти 4.0»; характерними її рисами постають: децентралізація та дебіюрократизація освіти та наукової діяльності; інтенсивна цифрова модернізація; індивідуальні освітні траєкторії; мобільність та інклюзивність; полімодельність освіти на базі персоніфікованого контенту, включаючи інтеграцію формальної та неформальної освіти; перспектива освіти впродовж життя; зміна ролі викладача, який перетворюється на модератора. Водночас серед компетентностей випускників закладів вищої освіти актуалізуються не лише навички роботи з новітніми технологіями, але й людські якості, що є принципово недосяжними для штучного інтелекту.

Див. також: *Індустрія 4.0; Винаходження вищої освіти заново*

Список використаних джерел:

1. Sofiadin A. (2022). Education 4.0, Industry 4.0, Lifelong Learning: A Descriptive Literature Review. *International Journal of Research Publications*. Iss. 113(1). P. 147–161. DOI: <https://doi.org/10.47119/IJRP10011311120214132>

2. Міністерство освіти та науки України (2022). Програма великої трансформації. Освіта 4.0: Український світанок. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyi.svitanok.pdf>

3. Мелков Ю. О., Внукова Н. М., Отич О. М. та ін. (2025). Індустрія та освіта 4.0: соціальні, правові та інституційні аспекти нової науково-дослідницької інфраструктури. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, №7(2), С. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7230>

Мелков Ю. О.

Фінансування сфери вищої освіти (*Financing of Higher Education*) – розглядається як процеси створення на основі руху грошових коштів певних цільових фондів та процеси використання зазначених грошових коштів для виробництва і надання лише послуг у сфері вищої освіти відповідно до офіційних міжнародних і національних класифікаторів. Фінансування виробництва та оплати конкретних продуктів (товарів і послуг) другорядних видів економічної діяльності ЗВО має здійснюватися відповідно до встановлених вимог.

Сучасна парадигма фінансування передбачає чітке розмежування потоків. Основний масив коштів спрямовується на реалізацію освітніх програм, підготовку фахівців та забезпечення академічної діяльності. Водночас фінансування виробництва та оплати продуктів (товарів і послуг), що належать до другорядних або допоміжних видів економічної діяльності ЗВО та наукових інституцій, має здійснюватися відповідно до специфічних регуляторних вимог. Це стосується комерціалізації наукових розробок, надання консультаційних послуг, експлуатації інфраструктури чи трансферу технологій.

Список використаних джерел:

1. United Nations (2009). System of National Accounts 2008 (2008 SNA). European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. New York. 722 p. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
2. Вітренко Ю. М. (2017). Вартість і ціни освітніх послуг. *Фінанси України: науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал*. № 1. С. 10–25. https://finukr.org.ua/docs/FU_17_01_010_uk.pdf
3. Закон України Про вищу освіту. 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Вітренко Ю. М.

Фондування у сфері вищої освіти (*Funding in Higher Education*) – процеси створення на основі руху грошових коштів певних цільових фондів грошових коштів з метою подальшого їх використання для виробництва і надання послуг у сфері вищої освіти відповідно до міжнародних і національних класифікаторів та інших продуктів (товарів і послуг). Фондування у сфері вищої освіти є першим етапом фінансування, під час якого накопичуються саме цільові грошові кошти, з яких потім здійснюється безпосереднє фінансування виробництва конкретних продуктів. Фонди при цьому можуть створюватися не лише для фінансування виробництва послуг у сфері вищої освіти, а й для інших цілей (зокрема, фонд заробітної плати, фонд соціальної допомоги, фонд капітального будівництва, фонд ендаументу тощо). Значна кількість дослідників проблем фінансування не враховують різницю між сформульованими визначеннями і розглядають терміни *funding* та *financing* як тотожні поняття.

Список використаних джерел:

1. United Nations (2009). System of National Accounts 2008 (2008 SNA). European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. New York. 722 p. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
2. UNESCO (2016). Methodology of national education accounts,. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/methodology-of-national-education-accounts-2016-en.pdf>
3. Закон України Про вищу освіту. 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Вітренко Ю. М.

Функціональний розрив (*Skills Mismatch*) – невідповідність між результатами навчання випускників (набором знань, умінь і компетентностей) та актуальними вимогами ринку праці. В контексті вищої освіти цей термін описує ситуацію, коли освітні програми не встигають за технологічними змінами, через що фахівці володіють кваліфікацією, яка є надлишковою (*overeducation*), недостатньою (*under-skilling*) або такою, що не відповідає профілю вакансій (*field-of-study mismatch*). Це знижує ефективність використання людського капіталу та вимагає додаткових витрат на перепідготовку кадрів.

У системі вищої освіти ця проблема найчастіше зумовлена дефіцитом дієвого зворотного зв'язку між закладами вищої освіти (ЗВО) та ринком праці. Для України подолання функціонального розриву постає стратегічним пріоритетом у межах повоєнного відновлення, що потребує впровадження інноваційного освітнього дизайну, системного моніторингу працевлаштування випускників та повної гармонізації результатів навчання з міжнародними стандартами. Мінімізація *skills mismatch* дозволить трансформувати вищу освіту в потужний драйвер інноваційного прориву, де кваліфікація фахівця є максимально релевантною викликам глобалізованого світу. Зрештою, ефективна капіталізація знань можлива лише за умови подолання цього розриву та розбудови гнучкої екосистеми навчання впродовж життя.

Див. також: *Людський капітал*

Список використаних джерел:

1. International Labour Organization (2026). Skills mismatches. URL: <https://www.ilo.org/skills-mismatches>
2. Луговий В., Слюсаренко О., Таланова Ж. (2025). Кваліфікаційний розрив & конкурентний розвиток: проблема балансу конкурентоспроможності в екосистемі «вища освіта – ринок праці». *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*, № 19, С. 8–26. DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2025-19-8-26>
3. Костюк О. (2023). Кваліфікаційний розрив як виклик вишам. *Osvita.ua*. URL: <https://osvita.ua/blogs/88713/>

Ворона В. О.

Цифрова трансформація (*Digital transformation*) – Існує потреба у збільшенні вагомості вищої освіти для змісту науки, дослідницької діяльності, її якості, з метою підвищення актуальності, якості та відкритості європейської науки і вищої освіти на всіх рівнях. Навчальні заклади відіграють все більш важливу роль як постачальники навчання протягом усього життя. Цифрові технології слід використовувати для полегшення надання гнучких, доступних можливостей навчання, в тому числі для дорослих учнів та професіоналів, допомагаючи їм перекваліфікуватися, підвищити кваліфікацію або змінити кар'єру. Потрібні більш масштабні зусилля в галузі змісту, інструментів та платформ цифрової трансформації. Ці зусилля повинні сприяти впровадженню, забезпеченню якості, підтвердженню та визнанню курсів та можливостей навчання у всіх секторах трансформації. Сприяння визнанню коротких навчальних курсів може зіграти важливу роль у підвищенні кваліфікації та перекваліфікації.

Змінюване суспільство та перехід до зеленої і цифрової економіки вимагають твердих цифрових компетентностей. Посилення цифрових навичок на всіх рівнях сприяє зростанню та інноваціям та побудові більш справедливого, згуртованого, стійкого та інклюзивного суспільства. Будучи цифровою кваліфікацією та набуваючи цифрової грамотності, можна надати людям будь-якого віку можливість бути більш стійкими, сприяти участі у демократичному житті та залишатися в безпеці та безпеці в Інтернеті. Оснащення дослідників, робітників та освітян, студентів цифровими навичками буде критично важливим для відновлення економіки в найближчі роки. На додаток до цифрових навичок, цифрова економіка вимагає і таких додаткових навичок, як адаптованість, навички спілкування та співпраці, вирішення проблем, критичне мислення, креативність, підприємливість та готовність до навчання.

Необхідно поступово комплексно формувати й розвивати:

- Рекомендації щодо інтеграції штучного інтелекту (ШІ) у сферу освіти, щодо його застосування у різних галузях освіти, таких як персоналізоване навчання, управління, оцінювання та репетиторство.
- Визначення потенціалу ШІ для значного підвищення ефективності та точності формувальних оцінок.
- Рекомендації щодо використання ШІ в управлінні закладами вищої освіти.
- Аналіз переваг і загроз технологій ШІ з рекомендаціями щодо подолання останніх.

Список використаних джерел:

1. A Future Shaped by a Technology Arms Race (2024). URL: <https://www.weforum.org/videos/a-future-shaped-by-a-technology-arms-race/>
2. BRIEFING: Initial Appraisal of a European Commission Impact Assessment: Artificial Intelligence Act (2021). URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/694212/EPRS_BRI\(2021\)694212_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/694212/EPRS_BRI(2021)694212_EN.pdf)
3. Harari Y.N. (2023). 21 Lessons for the 21st Century. Kindle Edition. 320 p. URL: <https://www.ynharari.com/book/21-lessons-book/>

4. Zinchenko V. (2023). Science trends and Digital immortality: AI accelerates movement towards an unattainable goal. *E3S Web of Conferences*, 419(3):02002. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202341902002>

Зінченко В. В.

Цифровий суверенітет (*Digital sovereignty*) – проблема набуття «цифрового суверенітету» як можливості визначати взаємини між технологією та політичною автономією стоїть гостро не лише перед тоталітарними державами, що розвиваються, а й перед розвиненими західними країнами. Майбутнє цифрового регулювання буде зав'язане на взаємодії політичної влади національних держав та влади великих технологічних корпорацій. Є низка можливих траєкторій, за якими цифровий суверенітет може бути знову набутий у контексті ЄС, враховуючи відносини між наднаціональним і національним рівнями управління.

Складні відносини між корпораціями та державами – лейтмотив великої кількості новин про все цифрове, від питання про дані та Інтернет речей до 5G та алгоритмів. Проте з тим, як зазвичай ставлять питання цифрового суверенітету – з'ясування стосунків між політичною та корпоративною владою, – є проблема. А саме: це описує ситуацію, актуальнішу якраз для західних країн, в юрисдикціях яких такі компанії розташовані. Але якщо дана держава не належить до таких країн, то її можливості залучитися до великого протистояння між політичною та корпоративною владою значно змінюються. Це відбувається просто тому, що влади над цими компаніями у даної держави немає, чи майже немає, нехай і вирішення проблеми в масштабі західних країн для вас матиме наслідки.

Ця перспектива може бути повністю прийнята лише за умови, якщо перебувати з нею у тому самому контексті. Адже на глобальний Південь та незахідні країни технологічні компанії впливають по-іншому і можливостей набутти цифрового суверенітету таких країн набагато менше. Результат боротьби за «цифровий суверенітет» проти «наглядного капіталізму» на жителів країн «світової периферії» вплине, але якщо ця битва і станеться, то без їхньої участі.

Список використаних джерел:

1. Evangelista R. (2019). Review of Zuboff's *The Age of Surveillance Capitalism*. *Surveillance & Society*, Iss. 17(1/2), P. 246–251. DOI: <https://doi.org/10.24908/ss.v17i1/2.13132>
2. Floridi L. (2020). The Fight for Digital Sovereignty: What It Is, and Why It Matters, Especially for the EU. *Philosophy & Technology*, Iss. 33, P. 369–378. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13347-020-00423-6>
3. Zinchenko V. (2023). Prevention of AI risks for sustainable development of society and post-humanity researches. *AIP*. Iss. 2812, Art. 020101. DOI: <https://doi.org/10.1063/5.0161321>
4. Zuboff Sh. (2019). *Age of Surveillance Capitalism: The Fight for Human Future в New Frontier of Power*. Profile Books. 704 p.
5. Zinchenko V. (2022). Prospects and Goals of Sustainable Development as an Integrative Basis of the Global Strategy for the Efficiency of Society, Education and Science. *Research Aspects in Arts and Social Studies. Vol.1. Category: Social Sciences And Humanities*. London: Book Publisher International. P.1–18. DOI: <https://doi.org/10.9734/bpi/raass/v1/3670A>

Зінченко В. В.

Ціна покупця (замовника) послуг у сфері вищої освіти (*Price of the Buyer (customer) of Services in the Field of Higher Education*) – це сума, сплачена покупцем (замовником), виключаючи будь-який ПДВ або аналогічний податок, що підлягають відніманню покупцем, за надання послуги в установлені покупцем терміни і місце.

З погляду замовника, ціна розглядається як інвестиція в людський капітал. Її обґрунтованість визначається очікуваною результативністю: майбутнім рівнем доходів, професійним статусом та конкурентоспроможністю на ринку праці. У моделі студентоцентрованого навчання «ціна покупця» корелюється з цінністю отриманої кваліфікації. Якщо якість освіти не забезпечує актуальних запитів працедавців, ціна для замовника стає надмірною незалежно від її номінального грошового виразу. Цей термін підкреслює роль вищої освіти як ринкового активу, де замовник (здобувач вищої освіти або роботодавець) оцінює баланс між понесеними витратами та отриманими стратегічними перевагами у професійній самореалізації.

Див. також: Людський капітал, Студентоцентроване навчання

Список використаних джерел:

1. United Nations (2009). System of National Accounts 2008 (2008 SNA). European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. New York. 722 p. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>

2. UNESCO (2016). Methodology of national education accounts,. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/methodology-of-national-education-accounts-2016-en.pdf>

Вітренко Ю. М.